

19. Kotschy Вебта (2003): Szakami fejlesztx/fejlx dx iskolбк – a pedagogyuskйpzйis megъjntбsбnak egy lehetxsйge, Pedagogyuskйpzйis, 3-4. 109 – 118.
20. Krull, E. (2004): Kezdx tnбrok йs tanбrjelцltek gyakorlatбnak тбmogatбsa: a mentorok szerepe, kivбlasztбsa йs кйpzйise, Pedagogyuskйpzйis, 3. 63 – 78.
21. Kyriacou, C. йs O'Connor, A. (2003): Primary Newly Qualified Teachers' Experience of the Induction Year in its First Year of Implementation in England, Journal of In-Service Education, 2. 185 – 200.
22. Model Standards for Beginning Teacher Licensing and Development (1992):
23. Interstate New Teacher Assessment and Support Consortium, INTASC, Washington
24. Nahalka Istvбn (2002): Hogyan alakul ki a tudбs a gyermekben? Nemzeti Tankцnyvkiady, Budapest
25. Putman, R. – Borko, H. (1997): Teacher learning implications of new views cognition, In: Biddle йs Bruce (szerk.): International Handbook of Teachers and Teaching, Kluwer, 1223 – 1296.
26. Quatroche, D. J. – Duarte, V. йs Huffman, Joley, G. (2002): Redefining of Assessment of Preservice Teachers. Standard-based Exit Portfolios, The Teacher Educator, 4. 268 – 81.
27. Roden, J. (2003): Bridging the Gap: the role of the science coordinator in improving the induction and professional growth of newly qualified teachers, Journal of In-Service Education, 2. 201-219.
28. Szivбk Judit (1999): A kezdx pedagogyus tapasztalatszerzx folyamatбnak vizsgбlata, PhD йrtekezйis, кйzirat, ELTE, Budapest
29. Szivбk Judit (2004): A kezdx pedagogyus, In: Didaktika, 7. бtdolgozott kiadбs (szerk.: Falus Ivбn), Nemzeti Tankцnyvkiady, Budapest, 490 – 512.
30. Teacher Induction Scheme 2004/2005 (2004) www.scotland.gov.uk/library5/education (letцltve: 2004. 02. 03.)
31. Tickle, L. (2000): Teacher Induction: The Way Ahead, Open University Press, Buckingham, Philadelphia, 215.
32. Totterdell, M. йs mtsai (2002): Evaluation of the Effectiveness of the Statutory Arrangements for the Induction of Newly Qualified Teachers, Queens printer, Norwich
33. TTA (1998): National Standards for Qualified Teacher Status, Teacher Training Agency, London
34. TTA (1999): Career Entry Profile for Newly Qualified Teachers, Teacher Training Agency, London
35. What is the CEDP? (2003) www.tta.gov.uk (letцltve, 2005. 01. 07.
36. Winitzky, N. йs Kauchak, D. (1997): Constructivism in Teacher Education, In: Richardson, V.: (szerk.) Constructivist Teacher Education, Falmer, London, 59-83.
37. Wubbels, T. (1992): Taking account of student teachers' preconceptions, Teaching and Teacher Education, 2. 137-149.
38. Zeichner, K. M. –Liston, D. P. (1996): Reflective Teachind. An Introduction, Lawrence Erlbaum, Mahwah

УДК 378.637: 371: 613

Адєєва О.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядається проблема збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді. Для вирішення цієї проблеми пропонується підготовка кожного педагога до валеологічного забезпечення професійної діяльності.

The problem of saving and improving of pupils' health is described in the article. Solution of this problem is in a teacher preparation for the valeological providing of professional activity.

У низці державних документів останніх років турбота про здоров'я молоді, виховання в неї культури здорового способу життя визначається одним з пріоритетних напрямків освіти. В Конституції України підкреслено, що людина, її життя і здоров'я визначаються в

Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до цих вимог у сучасній науці проблема збереження і зміцнення здоров'я розглядається у напрямку, що визначається як валеологія.

Сьогодні проблема здоров'я дитини в системі освіти є предметом уваги вчених, що працюють в галузі медицини, психології, педагогіки та інших суспільних наук (Г.Л. Апанасенко, В.Ф. Базарний, В.П. Казначєєв, В.О. Мороз, Л.Г. Татарнікова та ін.). Поряд із здоров'ям дитини важливе місце в роботах, присвячених вирішенню означеної проблеми в освітньому просторі, посідають питання формування здорового способу життя у майбутнього вчителя, підготовки його до пропаганди способу життя, що зберігає здоров'я учнів. Зокрема, дослідниками визначено науково-теоретичні положення, що розкривають концептуальні основи змісту процесу формування здорового способу життя, валеологічної грамотності і валеологічної культури педагогів (Ю.Д. Бойчук, Т.В. Книш, С.Ю. Лебедченко, Н.А. П'ясецька, Н.А. Трігуб та ін.); шляхи та засоби формування валеологічної культури, навичок здорового способу життя, одержання валеологічних знань як складової частини професійної підготовки майбутнього вихователя дитячих дошкільних установ (Т.В. Книш, В.В. Нестеренко), особливості підготовки педагога – валеолога (Н.А. Трігуб), валеологічної підготовки майбутніх біологів та вчителів фізичного виховання (О.І. Міхєєнко, А.О. Міненко, І.В. Поташнюк та ін.); обґрунтовано умови формування ціннісного відношення майбутнього педагога до здорового способу життя (Л.Н. Овчінікова). Здоров'я і психологічне благополуччя педагога стали предметом дослідження А.В. Гордєєвої, Г.І. Козирєва, О.П. Корнілова, С.М. Косенок, Л.В. Мітіной, Н.О. Самоукіної, Т.В. Форманюк та інших дослідників.

Втім досвід свідчить проте, що сьогодні проблема здоров'я дитини впродовж навчання у школі вирішується переважно шляхом уведення таких навчальних предметів як валеологія, основи безпеки життєдіяльності, підвищенням якості викладання фізичної культури і збільшенням кількості навчальних годин на фізичне виховання. Незважаючи на ці заходи, результати медичних обстежень свідчать, що проблема втрати дитиною здоров'я під час навчання у школі не тільки не вирішується, але набуває усе більш загрозливих форм прояву.

Мета статті полягає в обґрунтуванні підготовки вчителя до валеологічного забезпечення професійної діяльності, як педагогічної проблеми.

Відомо, що дитинство – це період інтенсивного і цілеспрямованого розвитку, етап найбільш складного і значущого фізичного, інтелектуального і духовно-соціального становлення людини. Саме цей етап співпадає з критичними періодами, що протікають у кожної дитини по-різному і по-різному визначається на її здоров'ї. Сучасними дослідженнями доведено, що серед багатьох чинників вплив соціальних факторів на здоров'я людини складає 60-70% (Г. Л. Апанасенко, В. П. Куликов та ін.) Для школярів такими соціальними факторами виступають, насамперед, комплекс організаційно-педагогічних, до яких входять класно-урочна система навчання, стиль роботи вчителів, відсутність загальної ціннісної установки учнів та вчителів на здоровий спосіб життя, формалізація оздоровчих заходів у життєдіяльності школи, нестача психологічної підтримки, санітарно-гігієнічних умов навчання й інше.

Дослідження фізіологів і психологів свідчать, що під впливом шкільних факторів ризику (стресова тактика педагогічних впливів, інтенсифікація та нераціональна організація навчально-пізнавального процесу, невідповідність методик і технологій навчання віковим і функціональним можливостям дітей) не тільки сповільнюється ріст і загальний розвиток дітей, але і руйнується їх здоров'я. Сила негативного впливу на здоров'я дитини шкільних факторів посилюється тим, що вони діють комплексно, систематично і довгостроково. Фактично на протязі 11 років дитина проводить у школі майже 70 відсотків вільного від сну часу [2]. Ці роки збігаються з періодом їх фізичного і психологічного росту і розвитку, коли його організм найбільш чутливий до будь-яких зовнішніх впливів

Отже, найбільш ефективний шлях рішення цієї проблеми полягає не у викладанні валеології як навчального предмета, а в створенні в навчальному закладі умов, що

дозволяють учням зберігати і зміцнювати своє здоров'я, що формують таку потребу, і усвідомлюються як цінність. Останнє вимагає валеологізації освітнього середовища і учбового процесу, для того, щоб кожен урок і будь-який шкільний захід містили в собі оздоровчий ефект. Тобто вся система шкільної освіти повинна забезпечувати валеологічний підхід щодо організації і забезпечення діяльності учнів у навчальному процесі. З цього випливає, що зусилля педагогів повинні бути зосередженими на учні не тільки як суб'єкти освітньої, навчально-пізнавальної діяльності, але й спрямовані на усвідомлення ними здоров'я як одного зі смислоутворюючих життєвих орієнтирів. Реалізація означеного підходу передбачає наявність наступних складових:

- валеологічно обґрунтований розклад навчальних занять;
- валеологічно педагогічно доцільно організована навчальна діяльність учнів;
- використання активних форм і методів навчання;
- дотримання санітарно-гігієнічних норм не тільки у навчальних приміщеннях, але й у забезпеченні рухової і розумової діяльності учнів;
- створення позитивної психологічної атмосфери у процесі навчання, спілкування і взаємодії вчителя і учнів;
- формування в учнів валеологічної грамотності, яка передбачає не тільки знання про способи збереження здоров'я, але й дотримання поведінки, навчання, способу життя з точки зору їхнього впливу на стан здоров'я.

Отже, результатом діяльності вчителя повинно стати індивідуальне здоров'я школяра, як динамічний комплекс психофізіологічних властивостей і якостей особистості, спрямований на самовдосконалення і здоровий спосіб життя.

Вже сьогодні навчання здоров'ю в широкому сенсі поступово стає невід'ємною складовою освіти. Поряд з викладанням профільних дисциплін валеологія стала обов'язковим предметом в програмі підготовки вчителів усіх спеціальностей. Вчителю належить велика роль у формуванні здорового способу життя. Він є ключовою фігурою навчально-виховного процесу, ефективність котрого визначається не тільки професійною компетентністю, але й залежить від його фізичного і психологічного благополуччя, ставлення до свого здоров'я і здоров'я учнів. Його неповторна індивідуальність як носія валеологічної культури і суб'єкта міжособистісних відносин є головним взірцем і джерелом здоров'я учнів у навчально-виховному процесі. Як носій валеологічної культури вчитель повинен володіти певним мінімумом знань з фізіології і психології розумової праці, гігієни навчально-виховного процесу, психології спілкування тощо. Отже, він сам повинний, у першу чергу, опанувати знаннями, уміннями та навичками раціональної життєдіяльності і вести здоровий спосіб життя та вміти все це відтворювати в організації навчальної діяльності учнів.

Однак, результати нашого дослідження, яке проводилось впродовж 2004-2005 років на базі шкіл міста Одеси та ОНУ імені І. І. Мечникова свідчать, що на практиці ця проблема не вирішується у повному обсязі. Вчителя, з одного боку, розуміють необхідність збереження здоров'я дітей, з другого – не усвідомлюють можливості власної професійної діяльності у валеологізації освітнього простору.

Слід підкреслити, що за даними наукових досліджень, вчителі, як професійна група, відрізняються вкрай низьким рівнем показників фізичного і психологічного здоров'я (Н.А. Трігуб, В.Ф. Лопуха та ін.). Основною проблемою є відсутність у переліку основних цінностей вчителів цінності здоров'я, відсутність мотивації до ведення здорового способу життя, тобто збереження і зміцнення власного здоров'я. За наявності певних теоретичних знань з валеології вони не мають свого практичного втілення у щоденному житті студентів та вчителів

Дослідження, проведене нами на основі аналізу медичних карт студентів педагогічних спеціальностей Одеського Національного університету імені І.І. Мечникова виявило широкий спектр відхилень у здоров'ї майбутніх педагогів. З 200 студентів, яких ми обстежували, умовно здоровими можна назвати не більш 50%. Більш, ніж 30% студентів

мають захворювання шлунково-кишкового тракту, 15% сечостатевої системи, у 20% відзначається знижений зір, у 10% – захворювання органів подиху. Найбільш розповсюджений діагноз – вегето-судинна дистонія – відзначається у 40% студентів. З кожним роком знижується кількість студентів в основній медичній групі, але зростає наповнюваність підготовчої і спеціальної груп. Постійно збільшується кількість студентів, за об'єктивних причин звільнених від занять фізичним вихованням. Студенти затrudнюються відповісти, який у них пульс у спокої, який артеріальний тиск. Викликають занепокоєння дані, що свідчать про те, що багато студентів піддаються шкідливим звичкам (до 87%).

Загально визнано, що одним з важливих факторів здорового способу життя є рухова активність, її вплив на рівень процесів обміну, функцію внутрішніх органів, обсяг м'язової тканини, збільшення життєвої ємності легень, стан серцево-судинної системи організму людини тощо. Саме раціональна фізична активність дозволяє підтримувати стан здоров'я і працездатність людини на високому рівні. Натомість специфіка навчальної праці у вищій школі пов'язана, як правило, з її суттєвим обмеженням. Дефіцит потреби у руховій активності серед студентів складає в середньому 50 – 70% від оптимального рівня. Поряд з цим наше опитування виявило, що ранкову гімнастику регулярно роблять лише 19% юнаків і 7% дівчат, нерегулярно – відповідно – 36% і 24%. Регулярно самостійно фізичними вправами займаються 14% юнаків і 3% дівчат. Юнаки найбільш активні у відвідуванні спортивних секцій – 27%, серед дівчат – це 7% від загальної кількості опитуваних.

Як засвідчують відповіді, 64% студентів мають середній рівень знань про здоров'я, 27% – низький і лише 9% студентів мають високий рівень валеологічних знань. При визначенні обставин, що сприяють збереженню здоров'я дитини під час навчальної діяльності більшість студентів (60%) мали утруднення з відповіддю. У 35% студентів немає переконаності в цінності культури здоров'я і потреби її трансляції в майбутню професійну діяльність, 57% студентів скептично відносяться щодо обговорення питань культури здоров'я в рамках вивчення профілюючих педагогічних дисциплін і опанування технологією професійно-педагогічної діяльності.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок що студенти які сьогодні навчаються у вищих педагогічних закладах не тільки мають низький рівень здоров'я, здебільше не підтримують здоровий спосіб життя, але й погано усвідомлюють, що таке здоров'я; не мають уяви як допомогти майбутнім учням зберегти і зміцнити здоров'я. Тобто знання, які одержують студенти про здоров'я і здоровий спосіб життя під час навчання у вищому навчальному закладі не наповнюються значущим для них особистісним змістом.

У зв'язку з цим постає питання про інтеграцію теоретичних знань з валеології і особистісного досвіду студентів з підтримки та зміцнення свого здоров'я, спрямовану на створення і осмислення валеологічної доцільності дій вчителів предметників як необхідної умови організації навчальної діяльності дітей на уроці. З цією метою нами розроблена експериментальна програма, що забезпечує валеологізацію професійної діяльності вчителя, її спрямованість на створення здоров'єзберігаючого середовища для навчально-пізнавальної діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Апанасенко Г.Л., Попова Л.О. Медична валеологія (Вибрані лекції). – К.: Здоров'я, 1998. – 248 с.
2. Дубровинская Н.В., Фарбер Д.А., Безруких М.М. Психофизиология ребенка: Психофизиологические основы детской валеологии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., доп. – М.: Изд-во Московского психолого-социального ин-та, 2005. – 496 с.
3. Никифоров Г.С. Психология здоровья: Учебник для вузов. – Санкт Петербург.: Питер, 2003. – С. 607.
4. Пясецька Н.А. Формування валеологічної культури майбутніх учителів у вищих закладах освіти І-ІІ рівнів акредитації. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. – К., 2004. – 23 с.
5. Тригуб Н. А. Формирование валеологической культуры педагога // Автореф. дис. ... канд. пед. наук – Каз., 1999. – 24 с.